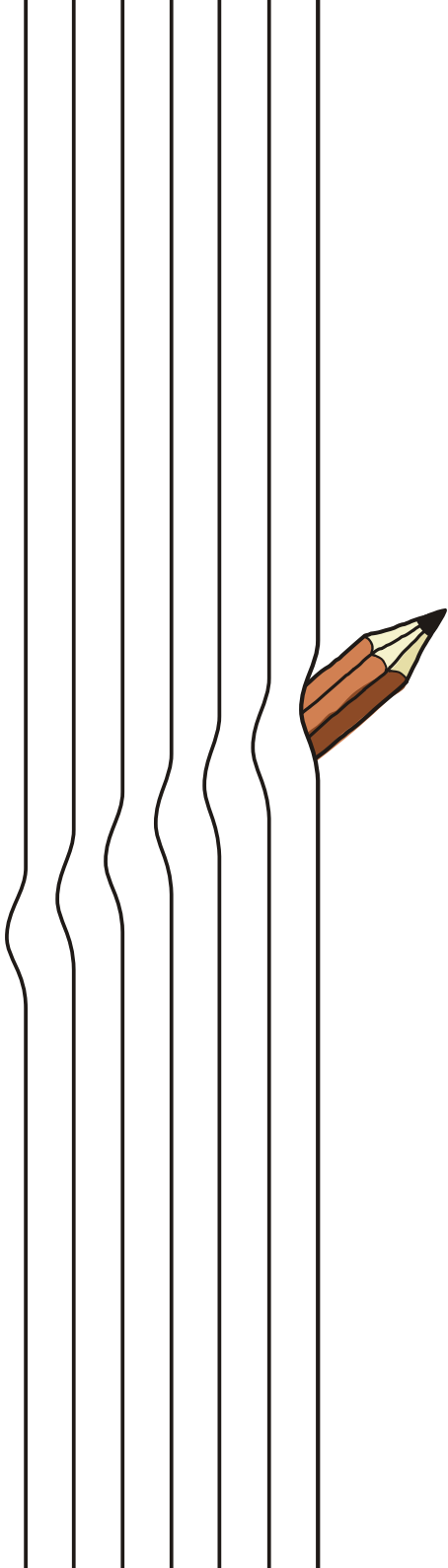

Plž

Plzeňský literární život

Knihovna města Plzně / Pro libris / Ason-klub

Kruh přátel knižní kultury

Ročník XXIV / 2025

12

OBSAH

EDITORIAL

POEZIE

Eva Válková: Mohu být ... 2

PRÓZA

Karel Adamus: Z cyklu Příběhů 5

CENA BOHUMILA POLANA

Josef Straka: Laudatio na prozaickou
knihu Náhradnice Jitky Prokšové 8

Jitka Prokšová: Misky vah 9

ILUSTROVANÉ ZBYTEČNOSTI

Vhrsti: Farma zvířat 12

LISTY ASON-KLUBU

NAVŠTÍVENKA

Martin Molzký: Teorie Múz 13

ČRTY Z CEST

Peggy Kýrová: Tam a zase zpátky ... 14

POSTPRAVDY

Stanislav Bukovský: Zobák 17

(NE)KRITICKY

Ladislava Lederbuchová
Petr Švácha dvakrát nově 18

ZPĚTNÉ ZRCÁTKO

Ivo Fencel:
Šumava a dvanáct spících panen 21

ZVONCE KONCE

Vladimír Novotný:
Políček nebožtíkovi 23

EDITORIAL

Je to oříšek k rozlousknutí, jak se rozloučit se čtenáři letošního ročníku Plže – a že se letos těch ořechů urodily přehršle a kupy! Nejlépe to asi půjde jménem autorů. Nebude to loučení trvalé, všichni počítáme s dalším ročníkem a připravujeme pro následující rok 2026 i úplně novou skořápku časopisu.

Závěrem každého roku vychází informace o Ceně Bohumila Polana a tradičně za ně děkujeme Josefu Strakovi. Letos si vavřínový věnec odnáší prozaička Jitka Prokšová za román Náhradnice. Gratulujeme a jako bonus přidáváme i její novou povídku.

Jaká ale může být Eva Válková? A jaké jsou její básně? Kdo neví, nechť si v rubrice Poezie počte. V rubrice Próza pokračujeme dalšími příběhy „podněžníků“, tedy poutníků Karla Adamuse po Dně. Setkáváme se s jejich Mistry již několik let a nebude tomu jinak ani v roce příštím. Stejně tak bude pokračovat Vhrsti se svými Ilustrovanými zbytečnostmi i Velbloudem v boudě. Jak se vám líbí? Neskončí ani Stanislav Bukovský s Postpravdami: vždyť stále má z čeho vybírat. Naopak Peggy Kýrová svůj cyklus Črt z cest uzavírá a bude čerpat nové zážitky. Oba ale připravují pro čtenáře Plže nové drobníčky, zahrnující i hříčky se slovy.

Zvonce sice zvonívají konce, ale není tomu tak v případě Vladimíra Novotného – zvonit i vyzvánět má v úmyslu taktéž v novém roce. Navštívenku s doporučením Iva Haráka, kterého zdravíme do Pardubic, nám z Ústí nad Labem poslal Martin Molzký. Také Plž má totiž svoje rozhledy a rozlety. Oběma děkujeme. Je ale záhodno poděkovat také všem autorům, recenzentům a spřízněným duším za hranicemi regionu i uvnitř a popřát jim bohatou koledu (ořechy jsou dobré na mozek!), tvůrčí invenci a pohodový závěr letošního roku.

Jana Horáková

EVA VÁLKOVÁ

Mohu být...

xxx

Mohu být
Mělká i hluboká
Mlha vodopádu
Zrcadlo studny
Jako peřej vzpurná
Jako led tvrdá
Poddajná v tvých dlaních

Ale vždy
Divoká a živá
Jsem Chavváh

BÁSNĚNKA

Prohrabat
Písek slov
A vybrat
Barvu nálady
Obrysy myšlenek
Mozaiku příběhů

Třpyt
Háčky
Přísavky
Slzy
Smích

Stvořit
Malou
Průzračnou
Kouli básně

xxx

V bažinách zoufalství
Rukama nohama
Hlouběji hlouběji
Dochází dech

Nakonec odhodíš
Mučivé scénáře
Bolavé kritiky
Křivdící strach

Uvidíš
Tu větev na pomoc
Pevnost cest
Blankyt
A vavříny života

STÝSKÁNÍ

Mám chuť
Na tekuté hedvábí
Kterým mě
Obléváš
Horké sklo chvil
Místo
Ledové mlhy
Kdy mrznu
A čekám

Ještěže
Se mohu omotat
Vzpomínkami
Zapnout
Do kabátku naděje
Že zase
A zase
Bude tepleji

HÁČKY

Básně
Kuličky lopuchu
Háčky písmen
Přichycené
Na kůži
Ve svetru snů
Ve vlasech
Vlajících přání
Kuličky lopuchu
Na stvolech slasti

JAK KLÍČÍ PSANÍ

V hlubokých jeskyních
Je voda černá
Kořeny
Nejstaršího stromu
Jsou tam větvemi
A semena příběhů
Proráží klenbami
Aby se staly
Deštěm
Pro
Písky pouště
Dychtivé země
Žíznivé mechy
Vymodlené duhy

BÁSNIVKA

V bedně na hračky
Přehrabuji
Barevná sklíčka slov
Vytvářím mozaiky
Obrazy
Šumění krve
Tepání vášně
Peřejí
Zkamenělých
Na listech papíru

SNAD JSOU TO SNY

Za oponou vína
Kterému se říká psi
Za rudou oponou
Smutek
Zrušeného léta
Procházím
Bažinami s chřástály
A něco
Se ukrývá ve tmě
Snad jsou to sny

Které se zatřpytí
Jako námraza
Na oknech duše
Jako hvězdy
Na okrajích mraků
Jako světlušky
V soumraku vzpomínek

REKALKULACE

Ve vaku
Z kůže života
Přesypávat
Vysušené
Kostky vzpomínek
Ještě
Některé s trny
Ještě
Některé s kožíškem
Ještě
Některé
S kapkou vůně
Nový rok
Slibuje med
Jako sňatkový podvodník
Ale určitě
Dá čerstvou růži
Čerstvé poškrábání

xxx

Vyždímat
Na hořký jazyk
Kapky
Okouzlení
Z filmotéky vzpomínek
Vybrat úsměvy
Otisky zubů
Průzračnost štěstí
Musím si opakovat
Tvoje oči
Hudbu hlasu
Zapomenout
Trny slov
Labyrint vět
Pod víčky sevřít
Polibky pohledů
Pak se mohou
Zdát
KRÁSNÉ SNY

PAVUČINY

Pavouk
V síti času
Číhá
Na křídélka veršů

Básně
Bzučí kolem
Šrámů
Kůže duše

Na krev
Lákám slova
Na vlastní
Krev touhy

A na
Cukr naplnění
Lákám poezii

xxx

Brouzdám se
Hodinami večerů
A nocí
Kalužemi nálad
Noci černých tůní
Noci s břity hvězd
Noci s dekou mraků
Noci vlahé jarem
S podhoubím básní
Bílou žlutou růžovou
Mozaikou veršů

PŘÁNÍ VÁNOČNÍ

Ve tmě
Se sliby světla
Abyste se
Zastavili v čase
Ve vůních
V zelené třeptivosti
V hřejivosti bezpečí
V hřejivosti lásky
Vám přeje
Milec slov
Eva

PŘÁNÍ NOVOROČNÍ

Abyste se
Nezasekli v čase
S větrem touhy
Letěli ke štěstí
Na šňůře
Drobných neúspěchů
Na šňůře
Všech úspěchů
Vzhůru
V dalším roce
Přeje
Váš milec slov
Eva

KAREL ADAMUS

Z cyklu Příběhů

Utajená skutečnost

Vrků se utábořil poblíž státní hranice a pozoroval. Jeho pozorování však bylo, jak brzy zjistil, také pozorováno. Nijak mu to nevadilo, „kdo dnes nepozoruje,“ pomyslel si, a když náhodou zahlédl pozorovatele, který jej pozoroval, vždycky mu zamával. Jednou, když se procházel v lese, zakopl o nějaký hrbol. „Hromel!“ vykřikl, když se hrbol vzpřímil, „skoro jsem vás nepoznal! Kde se tu berete?“ – „Jsem tady na houbách,“ řekl hrbol, z něhož se vyklubal jeho starý známý Útok. – „Kde máte stejnokroj?“ – „Jsem zbaven hodnosti,“ řekl Útok smutně, „byl jsem propuštěn, nesmím nosit stejnokroj,“ rozplakal se. – „Nevadí, nevadí, žádná škoda,“ utěšoval ho Vrků. – „Já vím,“ povzdechl si Útok. „Já vím...,“ odmlčel se na chvíli, „stejnokrojem se pohrdá, říká se, že stejnokroj přitahuje blbce, podivíny, lidi nápadné...,“ znovu se odmlčel, „ale voják je voják, vojenský stejnokroj je vojenský stejnokroj a vojsko je vojsko. Ovšem vojsko,“ nedalo mu to a začal rozvíjet úvahy jako kdysi za starých časů, kdy ještě nosil stejnokroj, „vojsko, na rozdíl od jiných povolání, se umí proti všelijakým blbcům a podezřelým žvlům účinně chránit.“ – „Jak?“ zajímal se Vrků. – „Pomocí dotazníků,“ vysvětloval Útok, „takový útočný, bojechtivý jedinec, podezřelý živel, uchazeč o vojenské povolání vyplní jednoduchý, důmyslně sestavený dotazník a podle toho, jak jej vyplní, se pozná způsoblost k vojenské službě. Osoby s chorobnými sklony, různí podivíni, jedinci vznětliví, jedinci nápadní, násilníci, nenápadní podnikavci, příživníci, rozmanití podezřívaví a panovační zvrhlíci jsou takovým jednoduchým způsobem rozpoznáni a vyřazeni. Také byste si v těch svých vědeckých ústavech měli něco takového zavést,“ doporučoval Útok, „nějaký dotazník. Podivíni, nápadné osoby, podezřelé živly, útoční jedinci, panovačné osoby s chorobnými sklony, příživníci, kteří nebyli přijati k vojsku, pak hledají jiné stejnokroje. Někteří touží po bílém plášti, jiní po bílém límečku, někteří usilují o černý kufříček, jiní chtějí létat, opět jiní padat, další vychovávat, jiní by chtěli dělat pokusy, někteří povznášet, opět jiní soudit, někteří píší, jiní malují, další zpívají, někteří cvičí, zkrátka, mohou být kdekoli.“ – „Kdepak,“ usmál se Vrků, „to není náš případ, ve výzkumných ústavech pracují lidé vzdělaní.“ – „To byste se divili!“ varoval Útok, „nikdy nevíte, s kým máte co do činění. Taková úchylná osobnost je nesmírně přizpůsobivá, vyvine mimořádné úsilí, aby se dostala k předmětu své chorobné posedlosti a ukájela tam své zvrhlé choutky. Řadí i tam, kde by to nikdo nečekal, proleze několika vysokými školami, má několik hlav, mluví několika jazyky, nezřídka se pohybuje v té nejvybranější společnosti a působí dokonce v nejvyšších státních úřadech. Takový nada-

ný, schopný, dobře vyškolený padouch se vetře do výzkumáku, vymyslí hrůznou zbraň, poctivý voják s ní zaútočí a je pak potrestán, je zbaven hodnosti, odvolán, sesazen, propuštěn a přijde o stejnokroj. A kde se tu berete vy?“ zeptal se Útok vědce. – „Ale ujel mi vlak,“ povzdychl si Vrků, „a tak jsem se tu na čas utábořil.“ – „Vědec a nechá si ujet vlak?“ smál se Útok. – „Právě vědcům ujíždějí vlaky nejčastěji,“ tvrdil Vrků, „vědec se zamyslí, a než se vzpamatuje, vlak je pryč. Nejhorší je, když se pak ukáže, že pryč jsou i koleje. Je tady někde vůbec něco?“ zeptal se Vrků, „nemohu nic najít.“ – „Tady je všechno tajné,“ řekl Útok. „A taková utajená skutečnost,“ mávnul rukou Útok, „škoda mluvit..., však uvidíte. Pokusím se vám pomoci, ale bez toho stejnokroje..., nevím, nevím.“ – „Voják a nechá se zbavit stejnokroje,“ smál se Vrků, „jak je to možné?“ – „Ale zaútočil jsem nevhodným způsobem; zaútočil jsem nevhodnou zbraní a v nevhodný čas,“ řekl Útok, „špatný odhad a pak... A nejhorší je, když se pak zjistí, že není na co útočit, že pryč je zeměkoule.“ – „Divné!“ žasl nejmladší žák, když vycpanina skončila, „jak může být člověk a jeho svět, přírodní jevy, život a smrt není-li zeměkoule? A že by se dalo to, že není zeměkoule utajit?“ – „Tak jako nesmírně vzdálená hvězda už dávno, pradávno, několik milionů let není, rozpadla se v prach a rozptýlila po vesmíru,“ řekl mistr, „ale její projevy, její prach, její záření, její světlo stále putují vesmírem, právě tak tu nemusí být ani země, ale mohou zde být pozemské projevy, tedy člověk, ostatní bytosti, věci, přírodní jevy, život, smrt. Pozemské projevy tu mohou být dál, dál se projevovat, dál vyzařovat další a další myriády životů a smrtí, než vyhasnou úplně, zrovna tak, jako to dohasínající záření vzdálených hvězd. Ve skutečnosti se toho moc neděje,“ pokračoval mistr, „přesto se ve skutečnosti leccos přísně tají. Nejutajenější však není ani tak to, že není zeměkoule, nejutajenější je to, že je Dno, že jsou podnězníci a že jsou příběhy směrů, cest, škol, žáků a mistrů, s nimiž lze putovat po Dně,“ dodal mistr. – „Nesmysl!“ řekl jeden z ostatních žáků, „nebýt zeměkoule lidé by si toho všimli, nějak by to zjistili.“ – „Jak asi,“ zapochyboval nejmladší žák, „je-li do vesmíru vržen, tedy vyzářen jistý uzavřený celek, soustava, tedy příroda a její životní projevy se vším všudy a řítí-li se to všechno vesmírem, jeví se všem zúčastněným, všem, kdo onen projev sdílejí, jako by všechno bylo v pořádku; nebo ne?“ – „Mně by se to líbilo,“ řekl nejstarší žák, „být v jakémsi méněmohutném, skoro nehmotném stavu, být vyzařován, být promítnut do vesmíru a pomalu dohasínat. Neznamenaloby to konec?“ zeptal se. – „Zeměkoule nezeměkoule,“ řekl mistr, „člověk je vlečen bytím v kleci svého jednání, vědění, myšlení, umění, v kleci vytvořené z vlastních snů, vidin, představ, myšlenek, domněnek a bude v té své kleci tak dlouho, dokud ty své představy nepřekoná, dokud z nich nevybředne, dokud se té kleci nevymaní a neprocitne k putování. Jedině začátek putování po Dně může znamenat konec; konec jednání, vědění, myšlení a umění, a tedy konec snů, vidin, představ, názorů, záměrů, myšlenek a domněnek o sobě, o bytí, o světě. Vás se zmizení zeměkoule netýká,“ pokračoval mistr, „putujete spolu s příběhy po Dně. Kdoví, možná se po nějakém čase objeví

nějaká jiná zeměkoule, zeměkoule příběhů, zeměkoule, se kterou se sprá-
telíme a která bude putovat spolu s námi.“

Pudl dělá pudla

To je zajímavé, jak se ve světě všechno množí,“ vrtěl hlavou nejmladší žák, „a samo sebou.“ – „Co třeba?“ zeptal se nejstarší žák. – „Třeba věci,“ tvrdil nejmladší žák, „pořídíš si jednu jedinou věc, něco malého, maličkého, něco zcela nepatrného, a než se naděješ, máš věci dvě, tři, deset, padesát, pět set, tisíc a za chvíli toho máš plný dům.“ – „Nemusí to být zrovna věc,“ vložil se řeči mistr Průžer, znalec dvacátého století, „ale cokoli jiného, třeba záměr, nebo názor, pouhopouhá myšlenka. Zamyslíš se, okamžitě tu je další myšlenka, okamžitě je tu další, následuje další, další, další a další..., odněkud vyskakují, množí se, než se naděješ, máš hlavu, než se naděješ, je tu svět,“ usmál se mistr, „a než se naděješ,“ zaplakal, „je tu dvacáté století.“

Břemeno

Úbočí, po kterém žáci klesali, končilo v moři. „Budeme pokračovat v putování?“ zeptal se nejmladší žák, když uviděl moře. – „Samozřejmě,“ přikývl mistr a vkročil do moře. Žáci ho následovali. Brzy už všichni putovali co nejpomaleji dál po mořském dně. – „Nějak matně vidím,“ ozval se jeden z ostatních žáků, „nezřetelně, viditelnost se nějak změnila. Nezdá se vám?“ – „Viditelnost je tu stejná jako na horách, jenže musíte se dívat jinýma očima,“ řekl mistr. „Očima příběhů,“ dodal. – „Zajímavé,“ divil se nejmladší žák, když příběh skončil „proč nás voda nenadnášela?“ – „Břemeno ponořené do kapaliny,“ vysvětloval mistr, „je nadlehčováno silou, která se rovná váze kapaliny břemenem vytlačené. My jsme se odpoutali od břemene,“ pokračoval mistr, „nejednáme, putujeme bez hlav, tudíž nejsme hříčkami přírodních sil. Takto oproštění nezabíráme žádné místo, zákonitostem jsme se vymanili, všechny živly nás přijímají s otevřenou náručí, nebrání se nám, nekladou nám žádný odpor, procházíme jimi bez újmy. Putující spolu s příběhy po Dně jsme přátelé se všemi světy.“

Byl by

„Není dotčenější bytosti nad zneuznaného básníka,“ oslovil mistr básníka. „Takový básník se do sebe schoulí, hryže se, dusí se v sobě, přidušeně kňučí anebo naopak vypění, mlátí kolem sebe, řádí, prská, řve. Jak by se měl v případě zneuznání chovat básník?“ – „Stručně,“ řekl básník, „prostocviky zneuznaného básníka nemají s básněním nic společného. Prostocviky zneuznaného básníka vyjadřují, co se děje v básníkově mysli, když píše báseň. Jinými slovy: Jak zneuznaný básník cvičí, tak i píše.“ Zkoprnělý mistr chvíli mlčel a pak udělal kotrmelec. „Přečtete ten prostocvik, když jste tak chytrý,“ požádal ho mistr. – „Špatně,“ opravil ho básník, „měl ses zeptat, co jsem napsal, a ne přečtete ten prostocvik.“ – „Tedy, co jsem napsal?“ opravil otázku mistr. – „Kdybys byl básníkem, řekl bych ti, kdybys byl nepsal, byl bys zůstal básníkem,“ opáčil básník.

JOSEF STRAKA

Laudatio na prozaickou knihu Náhradnice Jitky Prokšové

Vždy je pro autorku/autora těžké najít téma, které není jen dalším námětem, další knihou v pořadí, ale tím, k čemu si vybuduje vztah nebo ten vztah už tam dávno byl, jen zatím nedošlo ke zpracování. Jitka Prokšová, aspoň se mi to zdá po dvojím přečtení její knihy, stojí někde uprostřed. Dokáže se podívat na aktuální téma, a přesto nemáme pocit, že jí jde jen o prostou aktuálnost. Zároveň nám od prvních stránek dává vědět, že se do konkrétní problematiky vysloveně začela již předem nebo že jí zná z vyprávění jiných, či z osobních setkání a že to v ní dlouho zrálo. A již jsem ocenil u předchozích dvou knih, které jsem měl tu čest číst, a rád bych si přečetl i její další, že k popisované věci přistupuje nesmírně citlivě – až bych řekl s jakousi neschůplivostí – zda může o tématu psát, ale tato neschůplivost se postupně vytrácí a čteme autorsky sebevědomé vyprávění. Zdá se, že náhradní – surrogátní – mateřství je ve společnosti diskutovaná věc, ale není tomu tak. Chodí se kolem toho doslova po špičkách, a když už se diskutuje, ale v literatuře méně, tak ne o všech možných důsledcích – především těch psychologických, ale i sociálních, vztahových. Jde vždy o jemné detaily, které jsou ale velmi individuální a vždy nějak posunou konkrétní aktéry někam jinam, někam, kam ani nechtějí být posunuti. A to je i podstata vyprávěného příběhu v knize Jitky Prokšové. S velikou senzitivitou rozehrává poměrně „obyčejný“ příběh, který se ale následně vyosí a najede na jiné trajektorie, které mohou být a jsou velmi bolestivé, plny nedorozumění, chtěního, ale i nechtěního ublížení.

Stejně tak hlavní protagonistka knihy, Nadja, vstupuje na scénu v čase životní nepohody, až bych řekl rozlady, a náhradní mateřství by mohlo být vyřešením její tíživé finanční situace matky samoživitelky, která byla partnerem opuštěna i s velkou peněžitou ztrátou – neplacením výživného, ale i dluhy, které nebyly splaceny. Asi zcela nepočítala s tím, že vstoupí do života jiných lidí, nebo spíše že pár, který děti mít nemůže, tak výrazně vstoupí do toho jejího, i zdravotně. Prostě jen chtěla splnit úkol, odnést a porodit dítě někomu jinému, ale právě tam, několik dní před porodem začíná hlavní linka příběhu, kdy se vše výrazně zkomplikuje, především chováním Gity – ženy, která nemůže mít děti – která je až přespříliš tažena svou kariérou v korporátu, že podobně jako v práci řeší problémy i doma, a to včetně manipulace s někým, kdo se nabídl, že jí dítě odnese a porodí. Rozhodne sama, bez ní, že dítě bude přivedeno na svět císařským řezem, aniž by zvážila komplikace, které pak nastanou, ale to ji nemusí zajímat, protože náhradní matka dítě neuvidí, a protože dítě bylo prioritou, o matku – tedy

Nadju, už nejde. Nakonec nejde ani o dítě – je to dcera a jmenuje se Klára. Po osmi měsících Gitu přestane mateřství bavit a raději volí opět kariéru a veškerou výchovu nechá na svém muži – Petrovi, který se do jisté míry zachoval jako zbabělec, protože neprotestoval ohledně císařského řezu, ale zároveň asi neměl na vybranou. On a Gita se už nikdy Nadje neozvou, až Petr po osmi letech, co už je s Gitou rozveden a ta má již jiného partnera. Tehdy se, pomalu, začíná s Nadjou stýkat, ta zpočátku jen proto, aby se konečně po tolika letech dozvěděla celou pravdu, jak to tenkrát bylo. V příběhu jsou ještě další postavy, ale tyto výše uvedené protagonisty jsou stěžejní.

Uvedu citát ze strany 165: „Nemohla, (Nadja), tehdy uvěřit, že ten, kdo jí tak příjemněl poslední dny před porodem, se nadobro ztratil z jejího života. Nezavolal, aby se zeptal, jak se jí daří. Pochopila, že pro něj nic neznamenala, že to, jak se za těch pár dnů sblížili, byla jen iluze, že to dělal kvůli dítěti, které nosila ve svém sestupujícím břiše.“

Proč se o tom tak rozepisují? Protože autorka všechny bolesti, nedorozumění a ublížení uměla citlivě podat, dostává se do hloubek a předkládá před čtenářem plastický obraz – na skoro 240 stranách textu – toho, čím si procházejí náhradní matky, které se pro tento krok z nějakého důvodu rozhodnou. Asi opravdu nejčastěji v tíživé finanční situaci, kdy často zůstávají na výchovu svého dítěte, nebo dětí samy, a takových žen, nejen v Přešticích, kde hlavní postava knihy žije, je v České republice čím dál tím větší procento.

Závěrem tedy chci říci. Je to velmi aktuální próza, napsaná s takovou účastí a porozuměním, už nejen k tématu, ale ty postavy před vámi žijí a jste po celou dobu čtení s nimi. Jitka Prokšová je citlivou vypravěčkou dějů a příběhů, a proto se porota shodla, že ona bude letos, a její kniha Náhradnice, oceněna prvním místem v Ceně Bohumila Polana.

JITKA PROKŠOVÁ

Misky vah

Sraz po pětadvaceti letech od maturity skončil nemastně neslaně, skoro půlka spolužáků odešla krátce po deváté večer, ostatní – jako by si z nich vzali příklad – se postupně zvedali k odchodu, až po jedenácté už zbyla u sražených stolů jen jejich trojice. Jakmile i oni zaplatili, Viktor zahlásil, že hodlá pokračovat v nonstopu U Dejva a doufá, že mu Evžen s Kryštofem nedají košem. Nedali, a tak klátivou chůzí dorazili o blok dál.

Teď už přes hodinu sedí u stolku v rohu téhle smradlavé knajpy. Zatímco Viktor diskutuje s Evženem, Kryštof pozoruje opilého chlápka u baru a uvažuje, jestli se jim má o ní zmínit. Je to příliš čerstvé, na jednu stranu je rád, že se před měsícem konečně rozhodl, na druhou si nevěří, že ten životní zlom dokáže ustát. Zase se zaposlouchá, oč se ti dva prou. Evžen právě mluví o synchronicitě a kvantové provázanosti.

„Hele, mě by zajímalo,“ poznamená Viky, „jestli by ty tvoje synchronizované události mohly v informačních systémech vůbec dávat nějaký smysl.“

Z Viktora se stal uznávaný programátor, Evžen přednáší fyziku na univerzitě v Norimberku a to, že se v rodném městě vyskytl v době srazu z gymplu, kde spolu tvořili nerozlučnou trojici, je prý shoda okolností. Chvilí se nad možným řešením dohadují a Kryštof se snaží pochopit odborné termíny, kterými mezi sebou šermují. Nechce vypadat jako úplný ignorant, proto se na nic neptá a ani k jednomu se v debatě nepřidává.

„No, jedno je jistý... každé začátek je otrokem svých počátečních podmínek,“ argumentuje Evžen a rozhlédne se po nonstopu, jako by čekal, že s ním někdo z přítomných bude ochotně souhlasit. „Nebo jinak...,“ nedá si pokoj, když vidí, že pro předchozí myšlenku nikoho kolem sebe nenadchl, „co takhle paralelní světy s různými výchozími stavy a s nepředvídatelnými konci?“

Kryštof pokrčí rameny, raději dál zevluje po lokále a usrkává zteplalé pivo. Je unavený, touží zalézt do postele a zaspát všechny problémy, které se na něj poslední dobou valí. Zřejmě se ale přitom zatváří nechápavě, jinak by kamarád neproněs: „Hele, necháme toho... a ty,“ dloubne ho ukazovákem do ramene, „ty se tím netrap, ty ne!“

Vzápětí Evžen nadhodí, že sice nechce trhat partu, ale brzy ráno musí vyrazit směr západ, takže navrhuje poslední pivo nebo kořalku a rozchod. Viktor ho ještě přemlouvá, snaží se do toho zapojit i Kryštofa, jenže ten podpoří Evžena. Nakonec se z jejich dohadování vyklube runda panáků a pivo pro Vikyho.

Vyjdou ven na ulici a na rohu se rozloučí. Jakmile oba kamarádi nastoupí do taxíku, Kryštof osamí. Možnost se svěřit zanikla. Loudá se ztichlým městem a hlavou mu víří otázky. *Jak to, že ses dnes večer neodhodlal? Cítil by ses trapně, kdyby si z tebe dělali blázný, že ses stal – jak to jen ten Evža řekl? – otrokem počátečních podmínek? Normálně bys je přece odpálkoval do patřičnejch mezí, ne? Proč se ti přiznání, žeš odešel od Evy, zadrhlo v krku? Proč ses nepochlubil o patnáct let mladší Rebekou? Není to tím, že o tom novým začátku moc hloubáš?*

Když otevře dveře od Rebečina bytu, jsou skoro dvě hodiny po půlnoci a ona tvrdě spí. Oddechuje klidně, nehází sebou jako poslední dobou on. Lehne si vedle ní, ale zírá do tmy, nemůže usnout. Možná kdybych byl s Evžou sám – proletí mu hlavou, protože k němu měl vždycky blíž než k Vikymu – možná bych to vyklopil. Rebeka se ve spánku otočí na bok. Obrisy jejího obličej a těla pod tenkou přikrývkou mu vrátí okamžik, kdy ji uviděl poprvé. Dokonalá tvář, křehká, štíhlá postava s hřívou plavých vlasů. Čas se na chvíli zastavil, zamrzl, aby se potom rozběhl závratným tempem. Tenkrát neuvažoval, že by musel volit mezi ní a svou rodinou. Pár týdnů zkoušel žít tak nějak s oběma, ale drobná lež ho zanedlouho dostihla. Z obou stran se dostal pod palbu kritiky. Jeho žena věřila, že si netroufne na patnáctiletý rozdíl, že ho ta věková propast odradí. Ne. Právě naopak – tahle nová zkušenost se vymykala všemu, co do té doby prožil. A tak se rozhodl. Říká se tomu žít ještě jednou.

První dny v jejím bytě... Dny prosvětlené jejím smíchem, zamilovaností a všudypřítomnými doteky. Ty pochybnosti přišly až teď. O měsíc později. Dívá se na její spící obličej a nemůže se zbavit myšlenek na ty tři, které opustil. Nedokázal je zahnat do přihrádky Ztráty a už se k nim nevracet. Odešel od nich. Tečka. *Ne, neodešel jsem od nich, jen od ní, snaží se uchlácholit své svědomí, tátou jsem přece pořád...*

Týden po srazu ho stále pronásledují noci poznamenané neodbytnými výčitkami. Skrývá je v sobě, odmítá se jimi zabývat, ale kdykoli leží po divokém sexu vedle Rebeky, objeví se zas a nedají mu klid. Před očima má obě děti, desetiletou Martinu a o tři roky staršího Tomáše, i tvář své zklamané ženy Evy, odmítající uvěřit, jak málo ho znala.

Paralelní světy s nepředvídatelnými konci? Ne tak docela. Za Evou už prý dochází nějaký frajer, její kolega z práce. Tom mu to napráskal hned za tepla. Nazval toho chlapa veřelcem, nesnáší ho a tátovi neodpustí, že je do téhle situace dostal. O mámě tvrdil, že je divná, většinou totiž – když ten týpek odejde – sedí v kuchyni u stolu a vůbec nikoho nevnímá. Pak je tu Martina, ze které se stala nemluvná osůbka, uhýbá před Kryštofem očima, utíká jimi k displeji mobilu, který křečovitě svírá v dlaní.

Po jednom odpoledni s nimi nespěchá jako jindy hned za Rebekou, ale vezme do ruky telefon a zavolá Evženovi. Ten ho kupodivu nepřerušuje, až se Kryštof musí občas zeptat, jestli tam ještě je.

„Jasně,“ ujistí ho pokaždé, „jsem jedno velký ucho.“

Když skončí líčení, v jakém stavu se teď nachází, kamarád pronese: „Hele, já vím, že jsem s tou fyzikou někdy dost votravnej, ale myslím, že ta provázanost se netýká jenom kvantovky.“

„Cože?“

„No, jak tě tak poslouchám, jeví se mi to podobně. Někdy se prostě lidi jako ty částice propojí tak, že se jejich stavy vzájemně ovlivňují bez ohledu na vzdálenost.“

Kryštof mlčí, protože mu kamarádovo vysvětlení přijde mimo mísu.

„Hele... ty mi nevěříš, co? Provázaný částice mají společnou minulost, která je spojuje. Proto, když se změní jedna, víš hned, v jakém stavu je ta druhá. No a s tebou to vidím podobně...“

„Jenomže já vod tebe chtěl radu, ne nějaký vědecký porovnání!“

„Upřímně?“ zeptá se a Kryštof v jeho hlase zaslechne trpnou odevzdálost. „Co ti mám na to říct? Vybral sis, ne? Že ty děcka jsou vykořenění, neví, kam patří, s tím se musíš smířit... je toho teď všude kolem plno... rozvádí se snad každá. Nebo... Nebo se k nim vrať, jestli tě Evka vezme zpátky – vždycky jsou dvě možnosti.“

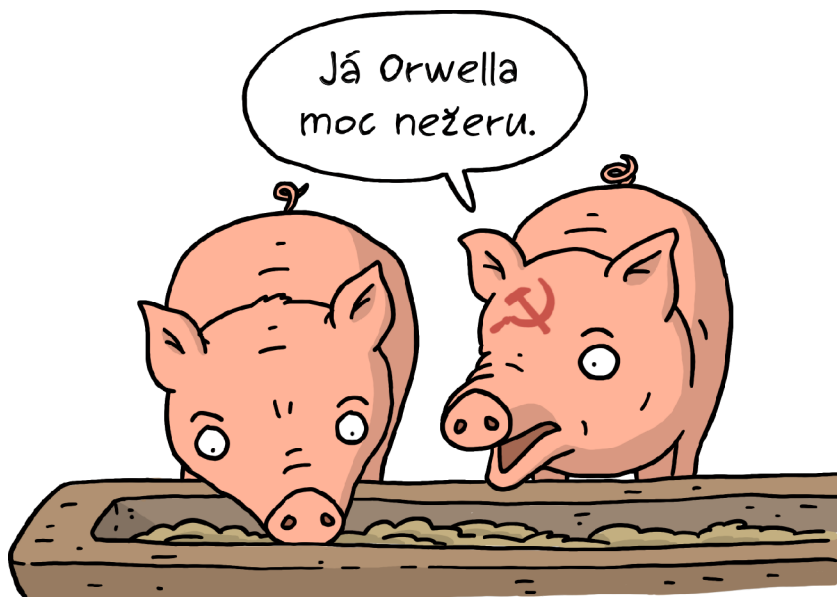
„Jo...“ kývne Kryštof, „to jsou.“

Mohl tušit, že potom, co s Evženem domluví, bude stejně bezradný jako předtím. Že za něj nikdo nevyřeší, co ho trápí. A přece se v něm tím hovorem něco změní... *provázaný částice...*

Okouzlení z Rebeky splašilo misky vah na jednu stranu. Co když teď na tu druhou přihodí společnou minulost?

VHRSTI

Farma zvířat

George Orwell měl velký problém s vydáním slavné Farmy zvířat. Nikdo si totiž v tehdejší Anglii nechtěl znepřátelit Sovětský svaz.

- Orwell se právem bál komunistů. Jeho obdivovatel Ernest Hemmingway mu proto věnoval svůj Colt.32.
- Špatně snášel slávu. Proto se odstěhoval na skotský ostrov Jura, aby tam v klidu mohl napsat román 1984.
- Mluvil 7 jazyky: anglicky, francouzsky, španělsky, německy, barsky, řecky a latinsky.
- Narodil se v Indii. Jeho prapradědeček byl bohatým otrokářem.
- Zemřel na tuberkulózu, přestože v té době už existoval lék. Orwell však na něj měl silnou alergii, a tak léčbu ukončil.

MARTIN MOLZKÝ

Teorie Múz

Jestlipak

Jestlipak strachy mají pachy,
i když slyšíš je jen v hlavě.
Když v tobě vzplanou tlachy
a zloba pohltní tě právě.

Jestlipak štěstí někdy šustí,
když není k nahmatání,
třeba když hustilkou se hustí
ego z milování.

Jestlipak smutek můžeš slyšet,
když vyvěrá z dávných bolů.
Zda-li nezůstává tise
v myslí plné karambolů.

Jestlipak budoucnost lze vidět
z karet, hvězd či kávy
a zda ten obzor může smrdět
vůní vyschlé trávy...

Doutnání

Foukla jsi do uhlíků.
Na chvíli zazářím

a pak si doutnám.
To tvoje vlasy vpíjí vůni mojí duše.
Chci tě provonět a omámit.
Hlubokým nádechem nechat se
vdechnout do tvého světa.

V co věřím?

Ty bys ráda, abych ti vyjmenoval
všechno, v co věřím?
Věřím, že když se rozhoříš vášní,
tak neplanou jen tvé vlasy.
Věřím, že když začneš cítit šimrání
v podbřišku, tak zdvihneš
hladinu Nilu.
Věřím, že když chceš, pak zlákáš
samce k dunění jara.

Strunná teorie

Ted' poznávám smysl skrytý
v teorii strun,
když ti prsty vetkám do vlasů.
Kadeře, co rozeznají duši básníkům
vtaženým do světa chaosu.

Navnímal jsem zcela nový
význam pro krásu,
přesto neumím ji pojmenovat slovy,
prostě ji vnímám, když kasáš
šaty do pasu,
jak siréna zveš mě k sobě na ostrovy.

Tak jako Odyssea tvůj zpěv mě vábí
a mým námořníkům zalepili uši,
stěžněm mi rozum, když kráčím
po hedvábí,
abych v melodiích neztratil svou duši.

Vibrace zatím rozechvívá struny obou,
ty se pak v kmitu těsně spojí,
pak ve stejném rytmu,
jakousi nápodobou,
prolnou mou mysl s myslí tvojí.

PEGGY KÝROVÁ

Tam a zase zpátky

„Poslyš, ty máš ještě skoro celou letošní dovolenou, ne?“ pravil takhle jednou koncem listopadu můj kamarád Michal, jinak majitel obchodu s hudebními nástroji.

„Jo, letos jsem čerpala ještě loňskou, zbývá mi dost.“

„Potřeboval bych, abys mi zajela do Girony pro kytary.“

Já mám kupovat kytary? Vida můj zděšený pohled Michal rychle dodal: „Ne, neboj, ty kytary tam bude vybírat Pavel, spolužák z Lubů, ale potřebuje druhýho řidiče.“

To byla ovšem jiná. Někdejší DIZ, toho času vlastněný z větší části zahraničními majiteli, už tehdy v důsledku vedení namachrovaných kovbojů z Texasu skomíral, staré projekty byly u konce a nové v nedohlednu, takže dostat začátkem prosince pár dní dovolené nebyl problém.

A tak jednoho kalného rána místo do práce vyrážím s Pavlem na cestu na západ a následně na údajně slunný jih. Girona je ve Španělsku a do Španělska se jede přes Francii. A do Francie přes Německo. Míříme tedy směrem k Rozvadovu. Za osobákem poskakuje vozík a v autě máme dostatečnou zásobu rohlíků, chleba, řízků a limonád. Nechybí termoska s kafem. Co chybí, je aktuální autoatlas. Pavel má jen mapu Evropy.

Krátce po překročení hranic najíždíme na nudnou německou dálnici směrem na Norimberk. Když se ztrácí signál českých rádií, pouštíme si v přehrávači kazety.

„Kudy z Norimberka?“ táže se Pavel.

„Na Štrasburk,“ odpovím s naprostou jistotou. Tehdy jsme s našima taky jeli na Štrasburk, když jsme se vydali žigulíkem na „velkou cestu na západ“. U benzínky střídám Pavla za volantem a vesele svištíme dál směrem k Heidelbergu, kde se stáčíme na jih. Nebe nad námi je temně šedé, místy do černa, ale zatím neprší ani nesněží, dá se jet svižně. Do té doby, než za námi z dálničního nájezdu vyrazí policejní auto s majáky a rozsvíceným nápisem STOP. Zastavím na krajnici.

Policaři se tváří nevraživě a cosi na mě poštekávají tvrdou němčinou. Zkouším na ně mluvit anglicky, ale to je z nějakého záhadného důvodu zřejmě rozčiluje ještě víc. Asi anglicky neumí... Pavel doluje z paměti chabé zbytky školního učiva a slovíček pochycených ze západoněmecké televize, a tak nakonec pochopí, že jsme překročili rychlost. Cože?

Rychlost? V Dojčlandu přece nemají na dálnicích žádné omezení! Policajti se rozčilujou ještě víc a ukazují na vozík. A do hájíčka zelenýho – vozík má omezení na osmdesát a já jela stovkou... Pavel se zkouší s policajtama nějak domlouvat, zřejmě se omlouvá, ale ti se zjevným potěšením vytahují blok na pokuty. Pavel tedy doluje z peněženky marky a příslušný obnos podává svezepé německé uniformě.

„Nic si z toho nedělej,“ mávne rukou, když už zase jedeme – tentokrát poctivou osmdesátkou – dál. „S pokutama se počítá, na to je zvláštní fond na každý služebce. Holt nepůjdeme na večeri do restaurace, ale dáme si jen někde párek v rohlíku. To je fakt v pohodě,“ zdůrazňuje vida můj nešťastný výraz. „Já bych byl jel ještě rychlejc. A určitě to byli nějaký potomci sudeťáků, úplně se vyžívali v tom, že můžou dát Čechům pokutu.“ V tom má asi pravdu, na těch „cajtech“ bylo fakt vidět, jak si užívají, že nás můžou „grilovat“.

Ve Štrasburku překračujeme hranice a vymotáváme se na státovku, abychom nejeli po dálnici, které jsou ve Francii placené.

„Ted' kudy?“ táže se Pavel.

„No – my jeli tehdy na Verdun a Paříž, ale to je blbost, to bychom si zajeli,“ dumám nad mapou. „Koukej, jedeme sem, v podstatě dolů na jih, a Paříž je na západ. Vem to na Lyon.“ A tak Pavel míří na jih. Silnice jsou ve Francii celkem slušně značené a jede se dobře. Místy se dokonce protrhnou mraky a na chvíličku na nás jukne sluníčko. Když jde později odpoledne na Pavla spaní, sedám si za volant já.

Blížíme se k Lyonu a začínám dumat, jestli to byl dobrý nápad jet zrovna tudy. Kolem města jsou prstence dálničních obchvatů s obrovskými kruháky, na kterých se nachází ještě další menší kruháky, takže jednomu se z toho div netočí hlava. Vymotat se z tohoto gordického uzlu tak, abychom včas sjeli na neplacenou silnici, je úkol téměř nadlidský. Pavel na sedadle spolujezdce sladce spí v blažené nevědomosti o tom, co se kolem zrovna děje. Jakýmsi zázrakem – vedena snad šestým smyslem – vyjždím na první pokus na tu správnou státovku a mířím dál na jih.

„*Sur le pont d'Avignon...*“

Je už dávno temná noc, když míjíme starobylé město Avignon, ve 14. století sídlo papežů a také dvou vzdoropapežů. U papežského dvora v Avignonu pobýval krátce náš krajan Vojtěch Raňkův z Ježova, mnohem déle zde žil pražský biskup Jan z Dražic a je zde pochován Jan Milíč z Kroměříže, který tu v roce 1374 zemřel. Město patřilo papežům až do září 1791, kdy ho zabrala nově vzniklá Francouzská republika.

„*Sur le pont d'Avignon l'on y danse l'on y danse. Sur le pont d'Avignon l'on y danse tout en rond...*“

Tak moc bych se chtěla do Avignonu podívat. Město září poměrně neda-leko a támhle, to je zcela jistě ten slavný most. I ve tmě bíle svítí nad řekou... Honí nás čas, mimo dálnice se přes Francii jede pomalu a zkoušet se v noci bez pořádné mapy dostat do historického centra... ne, to nejde, ale třeba to půjde na zpáteční cestě. Směrník láká na Marseille, město Edmonda Dantěse z Hraběte Monte Cristo, Eugénie Désirée Claryové, Napoleonovy první lásky a pozdější švédské královny Desiderie, město, odkud obyvatelé za francouzské revoluce vyslali do Paříže 500 dobro-volníků s bojovou písní, která byla později nazvaná Marseillaise a stala se státní hymnou Francie (na hymnu poněkud příliš krvavou, ptáte-li se na můj názor). My ale míříme na Montpellier.

Přes Pyreneje se hrabeme po klikatých horských silničkách částečně už za svítání. Hory mají sněhové čepice a úzká asfaltka ve stavu horším než naše nejzapadlejší okresky mne nutí jet fakt pomalu, místy skoro krokem. Nejsou tady svodidla ani krajnice, jen sem tam patník a hned vedle silničky prudký sráz do hlubin. Nikde se nedá na moment zastavit, nadýchat se čerstvého horského vzduchu a pokochat se hroživou nádherou mohutných skalisek.

Před Gironou mě střídá Pavel a cestu k továrně najde naštěstí snadno. Tak tady se „narodila“ moje „španěla“... Zatímco Pavel vyřizuje obchodní záležitosti, já se v autě pohodlně zabořím do sklopené sedačky a v tu ránu usnu jako dřevo. Nakonec – byla jsem vzhůru nějakých 30 hodin. Kdyby mě ukradli i s autem, ani bych o tom nevěděla.

Na prohlídku města nemáme čas ani energii. Chceme přes hory za světla, a pokud možno dřív, než začne sněžit. Na zpáteční cestě řídí Pavel, já si sedám za volant až notný kus za hranicemi.

„Sur le pont d'Avignon...“

I na zpáteční cestě vidím město papežů jen zdálky. Alespoň je světlo, a tak se dá rozpoznat historické centrum, v němž se nedaleko slavného mostu pyšně vypíná věž katedrály a papežský palác.

Polykáme kilometry a na smutně zimní Provence padá tma. Pavel spí... a v tom se ozve drnčivý zvuk. Jedu pravým kolem po krajnici. Mikrospánek je potvora. Dopiju z kelímku zbytek studeného kafe od benzínky a otevřu na sebe trochu okýnko. Přidám plyn, ale auto se nechce zrychlit. A ten zvuk motoru taky není jako před tím. Když asi za hodinu potkáme benzínku, zajíždím k ní. Samozřejmě má zavřeno jako většina benzínek ve Francii, čerstvé kafe si nekoupím. Aspoň otvírám kapotu a opatrně sahám na svíčky. Jedna je studená. Jedeme na tři válce. Tak hlavně že to není nic horšího. Na tři válce ze čtyř to je pořád ještě brnkačka. V mrazivém nočním vzduchu poklusávám kolem auta, abych se trochu probrala a mohla jet dál.

Většinu cesty přes Francii ujedeme v noci. Střídáme se častěji, oči bolí z nevyspání a s vozíkem naloženým křehkým zbožím jedeme přece jenom

pomaleji. Přes Německo se po dálnicích cestuje líp, nemusíme tolik hlídat směrníky, jen tachometr, abychom zase neplatili pokutu. Při každém tankování si kupujeme to největší kafe, které u dané benzínky mají.

Odpoledne se konečně blížíme k českým hranicím. Začíná sněžit. Konečně rozvadovská celnice a české nápisy! Doma je doma.

Dobrodružství je fajn. Možná i proto, že na konci se člověk vrací do důvěrně známých míst a k lidem, které má rád. A díky cestám za hranice všedních dnů je pak tím víc ocení.

POSTPRAVDY

STANISLAV BUKOVSKÝ

Zobák

Mluvíme, jak nám zobák narost. Občas si zobák trochu umažeme, nečistoty se sice časem odrolí, ale záhy se na něm usadí nějaké jiné. Třeba tam taky nebudou na furt. Novinky obvykle nebývají ve slovní zásobě moc festovně zapasované. Napořád tam vydrží akorát spojky a předložky. A to ještě kdo ví jestli, máme-li být in.

Dětem se říkávalo, že kamna jsou hais. Když byl hic, tak se vyluftovalo. Pak třeba i vygruntovalo. A šlus, už toho bylo dost, je třeba dát si šlofika a potom jít na špacír. Na špacír si ale taky občas leckdo pouštěl hubu. Když ho nějaký fízlák prásknul, šel pak do lochu. To se občas mohlo přinatrefit i štamgastům v putyce. Dávejte si všichni na to bacha! Frštouch? Má recht, kdo si dává raději doma flaškový. Frštenzí? Ať raději fotr zbytečně nelaufuje a dřepí pěkně doma, co s takovým, co nemá sicflajš.

Ohýnek se někdy dětem rozhoří na pořádný fajrák. Ale bacha na to, mohl by z toho být hausarest. Honem pryč, nezlomte si ale v tom fofru haksnu. Na to ajncvaj jsou všichni v trapu. Parchanti holt dělají všude imrvere jenom brajgl. Když se jim něco řekne, tak ještě dělají ksichty. To koně jsou daleko poslušnější. Když se jim řekne curykej, tak nejdou hot ani čehý, ale pěkně zpátky zacurykají.

Tak se mluvilo a všichni, i koně, tomu rozuměli. Škola, krásná literatura a rozhlas pomáhaly češtinu vypucovat. Studenti technických oborů nesměli posuvnému měřítku říkat ani šuplera, nanejvýš posuvka. Jinak tomu pak bývalo v praxi, tam staří machři i tužce neřekli jinak nežli blajštyft. Ti, co byli ještě zadobře s němčinou, neřikali ani schéma, anobrž šéma a namísto ischiasu je trápil išias. Občas taky hexnšús. Fachmani mívali vercajk, někdy i příslušný forrichtung. Když to zrichtovali, bylo to v cajku. Ti, co ale byli cimprlich, měli stejně hemzy. Nebo to byli držgreše a nechťelo se jim cálovat.

Ale čas oponou trhnul a namísto němčiny, francouzštiny a sem tam ještě něčeho odjinud tu teď máme hlavně chytlavou angličtinu. Nic už není prima, bašta, fajn, ale napřed to bylo super a teď waw. Chozrasčot nahradil budget. Obžerství se říká all inclusive. Žranice je catering, pro ty lepší raut. Kdo není solventní, už není švorc či plonk, ale není zakešovaný. Kdo má úroveň neboli level, nedělá kšefty, ale byznys. Z plejlistu rozhlasáků se na nás hrnou podkástové aplikace. Občas je třeba něco čekat, abychom zjistili, zda to není fejkové. Děláme-li home office, musíme fejsovat. Účast na workshopu je třeba zabukovat. Být single není fail. Teenageři, jak se ukázalo, rozumějí všemu nejlíp. Geronti je nemají co hejtovat. To je message, co jsem vám chtěl sdělit. Protože kdo svou slovní zásobu nerefrešuje, nebude nikdy cool.

(NE)KRITICKY

LADISLAVA LEDERBUCHOVÁ

Petr Švácha dvakrát nově

V letošním roce vydal básník Švácha knížky dvě – sbírku přírodní lyriky *Proutky* (Praha: Brána do Brd, 2025) a lyriku zatíženou mnoha otázkami po smyslu nelehkého lidského bytí ve sbírce *Zátíší s modrými jablky* (Plzeň: ArtKrist, 2025).

V *Proutkách* okouzlené oči básnickovy vnímají přírodní dění jako vzácný dar, jako výzvu k souladné identifikaci („A najednou vím / že musím verše zpívat!“), k tvorbě básní, jejichž obsah rezonuje s českou klasikou tohoto žánru, včetně půvabné důvěrnosti vztahu k přírodním entitám i v obrazech žen („Studánka // Máš malou dlaň / v ní studánku snad ještě menší // Chodí z ní pít bílá laň... / Dívám se na ni / nedýchám“, nebo: „Břízky se klaní / času povětrnému / jak dívky dovádivé – [...] Vydám se za srnkami / za kopýtky z jantaru“). Obsah sbírky však jinde napovídá, že texty vznikaly pravděpodobně průběžně v delším čase, a tak ukazují skrze autorovu obdivnou sounáležitost s přírodními krásami i nesmiřitelnost s civilizační necitlivostí vůči přírodě: „Z ledňáčka modř odrolili / a vodě přikázali?“, „Všude je bílo / všude zamženo... / Ba i mezi slovy!“, „Povídej povídej / než zemřeš na úbytě!“ a srnka „na palouku / z hladu žvýká sníh“. Varování nese autorův etický apel: „Knihami svých vlastních veršů / podkládám cestu ke krmelci... / (Nečteš je / ať tedy poslouží k hledání jiným)“.

Sbírku *Proutky* esteticky dotvářejí celostránkové černobílé fotografie Vojtěcha Kemennyho (detailní snímky břečťanu, duběnek, vřesu, trav, kůry stromů), které sounáležitě korespondují s posláním básní. Sbírku *Zátíší*

s *modrými jablky* výtvarně doprovází třináct barevných fotoinformelů Evy Hubatové, s níž básník spolupracuje řadu let. Výběr jejích abstraktních kompozic se nepopisně propojuje s básněmi a barevností spoluvytváří konkrétní lyrickou náladu textu, jemuž jsou na dvoustraně protějškem. V obou případech (v *Proutcích* i v *Zátiší*) slovesná a výtvarná složka knihy tvoří obdivuhodnou jednotu.

Zátiší s modrými jablky obsahuje lyriku bytostně šváchovskou: zvolené náměty v kritickém autorském pohledu volným veršem tematicky přesahují do obrazu básníkovy nitra znepokojeného aktuálním stavem společenské morálky. Sbírku otevírá jako prolog báseň „Jsem host“, v níž se autor představuje jako návštěvník svého života, který byl ovlivněn a poznamenán jinými umělci. Přesto je odhodlán na těchto základech „z krvavých cihel“ postavit vlastní „chrám“, v němž bude „zpovědníkem“ i „odemykačem snů / a nesplněných přání“. Už zde signalizuje, že mnohovýznamový motiv krve je pro témata sbírky podstatný. Úkol „odemykače“ je vysilující, pro svou obtížnost hrozí vyčerpáním životní energie a úhynem daného záměru, neboť „jablka hořknou / modrají anémií“. Šváchovo „modré jablko“ není plodem náhodné barevné extáze umělecké představivosti, ale autorsky reinterpretovaný biblický emblém jablka rajského stromu poznání v současném světě. Daň za nové hříchy stále roste a bere si to nevlastnější lidské – autentičnost individuálního prožitku, upřímnost, čisté svědomí a respekt ke křesťanským postulátům, bere si historicky založenou humanitnost včetně její další vize; pak zbývá jen chudokrevný, zmírající život. Proto se básník ptá: „A kde je sen? / ten červený s modrými jablky / [...] Až najdu ho / do ovoce zakousnu se / a jeho šťávou / sebe i koně svého nasytím...“, právě včas, dokud „anémii“ nepodlehne. Celá sbírka *Zátiší* je dokladem Šváchova hledačství „červeného snu“ lidskosti, za nímž vždy jako básník šel, i přes bolestné poznání a náročné překážky skeptického vhledu do lidské existence, neboť cesta za ideálem snu vede často nad propastí vlastní anémie. Ani zde nechybí téma milostné – „do náruče uchopím tě / a poleťme, / poletíme / poletíme“, v němž eros na sebe bere podobu životního vzrmachu a „snu“.

Šváchova obraznost se protiví petrifikovaným symbolům – jeho „ráno ozobané / ptáky nedospalými“ není znamením nadějného nového dne s ptačím zpěvem (jak nevzpomenout na odmítavé verše F. Halase o naději jara z jeho *Sépie*: „nespolknu to vnadildo“), ale společensky nechtěným svědectvím o současném životě: „psát jdeme po horách / po stromech / po kamenech po zdech / výpovědi nepohodlných svědků“, s rizikem nejvyššího trestu či snad pomsty? – „Koho že zabili?“ Jako „svědek“ píše trýznu za místa, kde „všechno pokáceli // Ovdovělá řeka / pláče do krajiny [...] A ryby a ptáci? / Kdo se jich zeptal?“

Devastace krajiny ukazuje praktikovanou kulturní devastací životního stylu. Básník upozorňuje na úhyby pokrytectví před odpovědností k upřímnosti: „Proč myšlenky rdousíš / sotva narodí se [...] Proč lžeš mými ústy?“ A děsí se lhovosti ke zradě rytířských principů („zábnou stránky / z podupaných knih [...] v maštali reznou podkovy“), jíž jako plevem zarůstá odhodlání je aktivně bránit a trestat provinilce: „Nikdo už nepřijde? // Nikdo mě nezradí? / Nikdo mě neoběsí?“ Je až zděšeným pozorovatelem borcení základních kulturních pilířů: „Stínají hlavy koním / [...] jezdci na řadu přijdou / zítra [...] S nimi tu stínají sny / i ustavičné pláče [...] Pancíře kování / meče zkrvavené / házejí vedle do příkopu / k nim tajnou víru / i verše zaťaté“. Básník diagnostikuje morálku současné společnosti, relativizující minulé oběti za záchranu hodnot cti, víry a lásky. Jakoby už za kulturním zenitem oslovuje čtenáře: „Slyšíš jak kornatí tepny? / Jak kornatí svět? / [...] Povolám stavitele chrámů – / [...] kopejte vrtejte / [...] možná se ke krvi / alespoň přiblížíte“, ke krvi – živé vodě účastné humánnosti. „Kastelán z Kašperku [...] válku odhaduje / na příští kvartál“, do ní básník povolává „knížete Myškina / armádu jeho / i všechny věrné“, neboť jde o všechno, protože i „smutek umřel / [...] A taky lítost – / ta křehká dívka“. Však „otázky jsou těžší a těžší... / Cpu je zpět do batohu / který celou cestu / na svých zádech nesu“; „Pole ještě lžou / o úrodě / [...] Ale zítra? // Kdo zalže zítra, // Já snad?“ Jinde stoicky konstatuje: „Ne skála / to pravda se ulomila“. Je pořád ještě lež zradou pravdy?

V „mlze žít“ je Šváchovi oporou okysličující básnické gesto – „použiješ poezii jako dlažbu, jako vzpruhu“ – jako osobní navigaci pro zvolenou cestu; na ní se dovolává ctěných kolegů Karly Erbové, Zdeňka Barborky a Josefa Hrubého, jimi inspirován se jako řezbář noří do obrazu jako do „dřeva“ – „napřed tvář pak ramena / a ruce nakonec“: Poezie hodna toho jména je vždy „tvář“ básníka, odpovědně odkazuje k svému tvůrci, a přestože je v „ramenou“ silná, „ruce“ jako nástroj manipulace s tématem si odpírá: „...třísky slov / usedají zvolna do obrazu – / až je plný myšlenek a dřeva“ – totiž plný dřevní, prastaré životní materie, zvýrazněné „řezbářským nožem naostro nabroušeným“.

Zátíší s modrými jablky je zatím poslední sbírkou Petra Šváchy a lze ji vnímat jako potvrzení tematických a ideových konstant jeho předchozí sociálně citlivé existenciální lyriky. Zde více než v předchozí tvorbě představuje problémy existence individua v kontextu morálky lhovosti a pasivity vůči ztrátě základních ctností kulturního člověka. Básník není zatvrzelým skeptikem, se smyslem pro realitu říká: „Ať tak či tak – / jablka nikdy nedozrají modrá“. Snad tedy je ještě šance kulturní anémii života zabránit a v tomto smyslu lidství jako existenční nezbytnost ochránit.

IVO FENCL

Šumava a dvanáct spících panen

Pražský herec, ale především pověstný, německy píšící spisovatel Christian Heinrich Spiess, narozený 4. dubna 1755, je hrdinou románu Veroniky Rubínkové *Dvanáct spících panen* (MOBA Brno, 2025), odehrávajícího se ve třech časových rovinách.

Z nich nejzajímavější mi připadá spiessovská z konce osmnáctého století; ale nejbrutálnější vrstva je z dvacátých let století minulého.

Už titul může mást. Stejně se jmenuje reálná Christianova kniha (1795), a když otevřeme letošní její sestru, zavadíme o text autorkou Spiessovi pouze připisovaný a datovaný rokem 1799, kdy bydlel v Tupadelských skalách u Bezděkova.

„Každý má svůj soukromý hřbitov,“ začíná se jeho vyznáním. „Místo, kam odkládá svoje touhy, sny. A teď, když se tma snáší nad les a pomalu pohlcuje mou skromnou chýši, si připadám jako v břiše Bestie. Pozoruji ten svůj hřbitov z úzkého okna chudého příbytku na vrcholu skalního hřbetu a není nic krásnějšího, než když mezi náhrobní kříže začíná pronikat tma. Ona ale ustoupí a světlo pronikne mezi ramena křížů, které jsem tu nechal zasadit. Našel jsem dvanáct hrobů rozmístěných do kruhu a mé kříže, tyčící se nad nimi, dostaly neobvyklou polohu. Každý jeden je zaražen obráceně, vrcholem do hlíny a tak, aby připomínal odvahu a utrpení svatého Petra.“

Ale pleteš se, čtenáři, pokud pochybuješ o mé zbožnosti, a nemýlíš se, pokud jsi zaznamenal, že můj pohled na božskou existenci se zcela liší od pohledu těch, kteří se vydávají za služebníky Pána.“

Christian Heinrich Spiess tvrdí v tomto románu, že upravil tucet hrobů i proto, aby na místo přicházelo minimum otravovatelů z okolí – a neobtěžovali ho všetečnými otázkami. Domnívá se, že snad i tím „strašením“ získá čas, aby zaznamenal vše, co kdy „viděl a slyšel“, a upozorňuje, že jsou v jeho literárním díle z toho jen „střípky“.

Ze všech svých her a knih pak vyzdvihne jedinou, když dodá: „Můj poslední román *Tucet spících panen* vzbudil takové pohoršení, že už se neodvážuji prozrazovat víc. Lidé nejsou připraveni na pravdu, jakou chci předložit v nejsyrovější podobě. Obávám se, že až jednou přijdou s jídlem z bezděkovského zámku, najdou jen mé bezduché tělo, schoulené nad psacím stolem. Patrně vytrhnou brk z ledových prstů a objeví tento deník, zapečetěný hned vedle závěti, a budou vědět, že ho nesmí otevřít. Lidé jsou pověrčiví. Netroufnou si zneuctit mé poslední přání.“

Které? Poprosil v závěti, aby jej pohřbili spolu s oním příběhem, zaznamenaným v sešitě, a snil, že tak vyprávění doletí před zrak adekvátnějších čtenářů dnů budoucích. „In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen,“ dodává, zatímco vlastní román teprve začíná.

„Nastartovat“ knihu podobným rámcem možná má kouzlo, ale nesmí vás zaskočit, že se autorka pouhým obrácením stránky přesune do času španělské chřipky v prosinci 1919, což je o 120 let později, a přivede nás první větou k podříznuté mrtvole mladé ženy se zašitými ústy... V lese ji našly děti a prvorepublikoví četníci tělo vytahují z dutiny stromu, kam je vtěsnáno. Přítomen je bezděkovský lékař František Schullerbauer a řešíme „klasický mord“ jako z Četnických historek. Související. Avšak ani to příliš rozmáchlé autorce nestačilo („staré viny mají dlouhé stíny“), takže vlastně jde o další rám... příští kapitolou propadáme hluboko do Chorvatského království (1640), respektive do Slavonie.

A konečně se (již na straně 30) opět vracíme na Klatovsko, ale do roku 1786, kdy Spiess přijíždí do Bezděkova bryčkou se svou láskou, herečkou Sofií Körnerovou. Manželé Küninglovi (hraběnka a hrabě) už je očekávají na zámku, ale nejen oni. Také – oficiálně tři roky už neexistující – zednářská lóže Sincereté. Spiess je do ní neprodleně přijat během malebného rituálu a...

Román je poměrně komplikovaně vystavěn, autorce se ale povedlo, aby se tři časové vrstvy ve finále proluly. Slovo mysteriózní je možná na místě, nicméně příběh lze chápat jako ryze realistický, byť poněkud hororový a plný temných podezření. Podezření ohledně skutečné funkce zednářských lóží, ohledně existencí upírů a kleteb, ohledně předzvěstí smrti i existence čarodějnic, v polovině sedmnáctého století pronásledovaných. – Rušilo mě jen to, že autorka jistý hmyzí prvek svého dramatu prostě okopírovala z Mlčení jehňátek.

Hraběnku Marii Theresii Küningl-Clam, s kterou se Spiess spustil, nakonec přežil jen o dva týdny. A její muž, Kašpar Heřman Küningl, hrabě von Ehrenburg, napsal o přítelově smrti do novin: „Oznamuji tímto literárnímu světu a váženému čtenářskému publiku úmrtí proslulého a oblíbeného spisovatele, pana Christiana Heinricha Spiesse. Zemřel 17. srpna 1799 ve čtyři hodiny ráno ve věku 44 let na tyfus na mém zámku v Bezděkově. Každý, kdo ho znal díky jeho dílům, a ještě víc ti, kteří ho znali osobně, budou jej oplakávat, nikdo však tolik jako já, neboť mi byl osmnáct let hospodářským vedoucím, rádcem, věrným společníkem a nejnezištnějším přítelem, jakých je na světě málo. Byl vyvoleným. Pokoj jeho duši a slzy jeho popelu.“

Závěrem jen poznámku. Jiný recenzent to může vidět jinak, ale autorka podle mého názoru není dost zkušená, aby dokázala dost suverénně a věrohodně propojit de facto tři prózy do jediné. Kniha snad měla právě tím imponovat, ale na mě působí více než krkolomně.

VLADIMÍR NOVOTNÝ

Políček nebožtíkovi

PLŽ aneb Plzeňský literární život by se měl radovat: v péči bohemistické katedry FPE ZČU totiž nedávno vyšla téměř čtyřsetstránková kolektivní publikace *Region v nás*, my v regionu, obsahující v závěrečném oddílu také obsáhlou studii či stať Markéty Pokorové (známe ji též jako „plží“ básničku), věnovanou tomuto literárnímu měsíčníku včetně jeho literárněkulturní prehistorie. Koneckonců i ta „historie“ už pomalu navrší celé čtvrtstoletí, což je u literárních časopisů (zvláště spjatých s určitým regionem) věk divže ne metuzalémský. Markétě Pokorové se tudíž sluší poděkovat a doufat, že srdnatě vydávanému plzeňskému měsíčníku snad ještě dlouho nezaklinkají žádné žalostné zvonce.

Leč v úvodu k publikaci (která je z převážné většiny lingvisticky a didakticky koncipovaná) se praví, že literární problematikou (v rozmezí „region v nás, my v regionu“) se zabýval Viktor Viktora v *Kapitolách o literární Plzni* (1988, 1990) a František Buriánek ve svazku *Literární Klatovy* (1962), dále že se jí též věnují příslušné kapitoly v *Dějínách Plzně*. Nezastírejme, že spisek Františka Buriánka je poznamenaný dobovými nešvary a je zastaralý až běda, nesrovnatelně zastaralejší než kupříkladu někdejší skvělá práce plzeňského pedagoga Emila Felixe *Literární Plzeň v obryse II* (1933). Così však zejména vědeckému recenzentovi titulu prof. M. Zelenkovi šeredně uniklo.

Pokud se totiž někdo v Plzni během uplynulého půlstoletí „zabýval literární problematikou regionu“, pak to byl i bohemista a beletrista Bohumil Jirásek (1931–2021). V rámci dané tematiky pominout autorovu závažnou práci *Dějiny literatury v západních Čechách* (1890–2006), již vydala NAVA roku 2008 za přispění Magistrátu města Plzně, je pořádné faux pas. Což tvrdíme s velkým politováním, přestože máme k této příručce habaděj odborných výhrad a zjevně se jí nedostalo kvalifikovaného lektorského posouzení. Opomenout tuto příručku o novodobých literárních dějinách regionu však vyznívá, jako by se s Jiráskem po čtyřech letech rozžehnával umíráček znovu. Až nekřesťanský.

Možná bychom v publikaci asi marně hledali zmínku také o dalších novějších pracích zabývajících se literární problematikou regionu (mj. západočeským undergroundem), raději však zůstaňme u Bohumila Jiráska. Alespoň Markéta Pokorová o něm ví, jinak tu žel badatelovy *Dějiny literatury v západních Čechách* nejsou uvedeny ani v rozsáhlé bibliografii. Na plzeňské pedagogické fakultě ostatně Jirásek působil desítky let a po roce 1989 katedru bohemistiky dokonce zpočátku vedl. Nuže, je to facka jak na sále. Až zazvonila.

AUTOŘI PLŽE

Karel Adamus (1943 Plzeň) - výtvarník a literát, žije v Třinci

Stanislav Bukovský (1944 Plzeň) - výtvarník a publicista

Ivo Fencel (1964 Plzeň) - strážný, prozaik a publicista, žije ve Starém Plzenci

Peggy Kýrová (1970 Plzeň) - referentka, překladatelka, prozaička a publicistka

Ladislava Lederbuchová (1949 Plzeň) - bohemistka, literární kritička

Martin Molzký (1982 Ústí nad Labem) - básník

Vladimír Novotný (1946 Praha) - bohemista, literární kritik, žije v Chodouni

Jitka Prokšová (1962 Plzeň) - VŠ pedagožka, prozaička

Josef Straka (1972 Jablonec nad Nisou) - edukátor, dramaturg, básník,
žije v Praze

Eva Válková (1953 Ústí nad Labem) - lékařka, básnířka, žije v Dobřanech

Vhrsti (1970 Rokycany) - výtvarník, ilustrátor, prozaik, publicista, žije ve Strašicích

V PŘÍŠTÍM ČÍSLE ČTĚTE

Básně Petra Šváchy

Povídka ze souboru Ondřeje Holého

Poetické hrátky Daniela Mikeše

TIRÁŽ

Plž – Plzeňský literární život

Ročník XXIV. č. 12, prosinec 2025

Náklad: 230 ks. ISSN 1213-9890

Vydává Knihovna města Plzně, p.o.

Redakce: Jana Horáková,

e-mail: horakovaj@plzen.eu, tel.: 378 038 206

Listy Ason-klubu: Helena Šlesingerová,

e-mail: slesingerova@plzen.eu, tel.: 378 038 200

Knihovna města Plzně, B. Smetany 13,
301 00 Plzeň, www.knihovna.plzen.eu

Číslo 12 sestavila Jana Horáková

Korektury: Vladimír Gardavský

Obálka, grafická úprava a typografie:

Miloslav Krist - ArtKrist

Tisk: MK-tisk, Miroslav Kratochvíl,

Cukrovarská 8, 301 00 Plzeň

Vydávání je povoleno

Ministerstvem kultury ČR

Evidenční číslo periodického tisku:

MK ČR E 13766

Knihovna Plzeň